

Niedostatek kapitału jest jednym z głównych problemów gospodarczych państw peryferyjnych. Bez odpowiednich funduszy trudno o wzrost, jednak ich pozyskanie z innych krajów związane jest z ryzykiem. Trudno bowiem uniknąć uzależnienia państwa od zagranicznego kapitału, zaś transfer zysków za granicę przez obcych właścicieli może utrudnić wzrost. Problem ten dotyczył również międzywojennej Polski i celem niniejszego projektu jest jego zbadanie na przykładzie aktywności kapitału francuskiego.

Wybór Francji wynika z jej wyjątkowej pozycji w ówczesnej polskiej polityce. Trzecia Republika była najważniejszym sojusznikiem Polski, a jednocześnie ważnym źródłem kapitału dla nowo powstałego państwa. Francuskie pożyczki finansowały polskie zbrojenia i kluczowe inwestycje infrastrukturalne, takie jak port w Gdyni czy magistrała kolejowa Śląsk-Gdynia, obydwie zresztą zbudowane przez francuskie firmy. Nie wszystkie czynności Francuzów były jednak równie korzystne dla polskiej gospodarki. Francja używała swą pozycję polityczną aby wymusić na polskich władzach istotne koncesje, a francuskie firmy korzystały z wyjątkowych przywilejów. Ich szefowie niekiedy z sukcesem omijali prawo dzięki dyplomatycznej ochronie. W najsłynniejszym przypadku, po długim konflikcie we francuskiej fabryce włókienniczej w Żyrardowie doszło do zabójstwa jej dyrektora. Głośny proces zabójcy spowodował publiczną dyskusję na temat roli kapitału zagranicznego w Polsce, a jednocześnie na temat miejsca Drugiej Rzeczypospolitej w świecie.

Projekt obejmuje zbadanie tak przedstawionych aspektów francuskiej aktywności w gospodarce Polski międzywojennej, a zarazem umiejscowienie działań Francuzów w kontekście politycznym i społecznym. Aby cel ten zrealizować, odpowiem na trzy pytania: w jaki sposób francuski kapitał dostał się do Polski, w jaki sposób na jej terytorium funkcjonował, wreszcie – jakie wywołał reakcje.

Aby odpowiedzieć na pierwsze pytanie, zacznę od analizy negocjacji, które doprowadziły do francuskich inwestycji. Określę jakie interesy wpływały na francuskie i polskie stanowisko, a także kto inicjował poszczególne przedsięwzięcia. Porównam również warunki zaproponowane przez Francuzów z otrzymanymi przez Polskę od innych krajów, umieszczając w ten sposób francusko-polskie stosunki w szerszym kontekście.

Odpowiadając na drugie pytanie, zacznę od określenia sektorów i konkretnych firm, w których był obecny. Następnie, chcąc się dowiedzieć, w jaki sposób przedsiębiorstwa te wpływały na Polską politykę i instytucje oraz jakie osiągały rezultaty, przebadam ślady ich interwencji oraz roczne sprawozdania z ich działalności. Ponieważ dane te mówią niewiele bez kontekstu, porównam wyniki wspomnianych firm z osiągnięciami przedsiębiorstw z kapitałem pochodzącym z innych państw, a także francuskich firm działających w Czechosłowacji.

Wreszcie, trzecie pytanie dotyczy reakcji wywołanych przez aktywność francuskiego kapitału w Polsce. Aby na nie odpowiedzieć, przeanalizuję publiczną dyskusję na temat głównych konfliktów, włączając w to wspomnianą Aferę Żyrardowską. Chcę się dowiedzieć dwóch rzeczy: co Polacy sądzili o aktywności właścicieli francuskich firm, a także jak sami widzieli się w kontekście francuskiej imperialnej działalności w Polsce.

Moje badania oprę na dokumentach z epoki, ukazujących stanowisko polskich i francuskich rządów w kolejnych negocjacjach czy konfliktach, na prasie specjalistycznej, ukazującej punkt widzenia przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, wreszcie na prasie codziennej, dającej obraz publicznych dyskusji z lat 20. i 30.

Temat ten wybrałem ze względu na znaczenie kwestii dostępu do kapitału w krajach peryferyjnych, tak dla historii gospodarczej, jak i dla ekonomii. Ponieważ w Polsce tematyka kapitału francuskiego nie została dotychczas należycie przebadana, skupienie się na niej wydało się tym bardziej istotne. Skłoniły mnie do tego również specyficzne warunki działania kapitału francuskiego: ich silny kontekst polityczny, wreszcie brutalne korzystanie przez właścicieli francuskich przedsiębiorstw z geopolitycznej przewagi Paryża.

Mój projekt jest też głęboko związany z szerszymi problemami modernizacji Europy Środkowej i Wschodniej. Gdy rozważamy problem imperializmu i gospodarczej zależności, zajmujemy się zazwyczaj albo początkami industrializacji w XIX wieku, albo okresem po drugiej wojnie światowej. Zrozumienie w jaki sposób w okresie międzywojennym procesy te wpływały na losy regionu, umożliwi umieszczenie historii gospodarczej Polski w szerszym kontekście.

Ciekawy jest również społeczny kontekst badanych zagadnień. Wielka rola zagranicznego kapitału była postrzegana w okresie międzywojennym jako wyzwanie dla nowo odzyskanej polskiej niepodległości, dobrobytu jej ludności, a także dla pozycji Polski w świecie. Spojrzenie na reakcje wobec francuskiego kapitału pozwoli lepiej zrozumieć polską tożsamość w tym okresie oraz zobaczyć, jak kształtowały ją czynniki krajowe i międzynarodowe.